

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.65.271-281>

УДК 72.012

Шкляр Світлана Петрівна

*кандидат архітектури, доцент кафедри Архітектури будівель і споруд,
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова*

Svitlana.Shkliar@kname.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-7322-5428>

Вороновський Іван Владиславович

*аспірант кафедри Архітектури будівель і споруд,
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова*

ivan.voronovskyi@kname.edu.ua

<http://orcid.org/0009-0009-6402-9308>

ПРОБЛЕМИ АРХІТЕКТУРНОГО ФОРМУВАННЯ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Анотація: у статті розглядаються і аналізуються основні проблеми (економічні, суспільно-політичні, демографічні, соціально-психологічні), які зумовлюють особливості архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації. Визначаються головні вимоги до архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації.

Ключові слова: центр соціально-психологічної реабілітації; напрям діяльності реабілітаційного центра; цільова категорія користувачів; функціонально-планувальна структура; композиційна побудова.

Постановка проблеми. В останні роки, у зв'язку з активізацією громадянської свідомості значної частини населення, усе більшого поширення набувають різного роду організації та об'єкти соціального спрямування: будинки престарілих, дитячі будинки (у тому числі сімейного типу), реабілітаційні центри. В умовах соціально-економічних реалій українського суспільства, серед об'єктів соціального призначення на сьогодні особливе місце посідають центри соціально-психологічної реабілітації [20]. Потреба в них особливо загострилася через повномасштабне вторгнення РФ та бойові дії в Україні, які призвели до значного збільшення в нашій державі кількості людей з інвалідністю та тимчасовими функціональними порушеннями, до масової втрати громадянами жила і роботи, змусили пережити стресові ситуації, які негативно вплинули на психологічне здоров'я людей. Тому, бойові дії в Україні мають не тільки далекосяжні соціальні, матеріальні, культурні, медичні, а й соціально-психологічні наслідки. Світова статистика по стихійним лихам, катастрофам і бойовим діям говорить про те, що число випадків нервово-психічних розладів у

залежності від виду екстремальності може становити 10-25 % від загальної кількості втягнутих у ситуацію людей. Ці психогенні втрати вимагають залучення великої кількості фахівців для надання допомоги учасникам цих подій [8, 9, 14].

Психологічні наслідки екстремальних впливів в бойових умовах проявляються у вигляді травматичного і посттравматичного стресу, що призводить до серйозних труднощів адаптації людини до соціального середовища. Практичний досвід показує, що у людини, яка пережила травматичну чи важку психологічну ситуацію, дуже часто виникає цілий комплекс соціально-психологічних проблем: низька самооцінка, порушення комунікативних навичок, агресивність, тривожність тощо.

В такій складній життєвій ситуації людям необхідна комплексна допомога, тобто можливість звернутися до установи, де вони отримують усе необхідне для задоволення усіх своїх потреб: матеріальних, соціальних, психологічних. Водночас, своєчасно надана людині психологічна допомога може відновити адаптивні механізми особистості, сприяє її поверненню до повноцінного життя і надає можливість заново вибудувати відносини з соціальним оточенням [18].

Отже, теоретичні дослідження та розробка науково обґрунтованих рекомендацій в галузі проектування центрів соціально-психологічної реабілітації є надзвичайно актуальними і необхідними для сучасного українського суспільства.

Актуальність дослідження визначають:

- у практичному аспекті – відсутність достатньої кількості якісних реалізованих об'єктів (у межах нашої держави); зміна категорії реабілітантів;
- в теоретичному аспекті – відсутність чітких рекомендацій, погоджених з діючими нормативними документами в галузі архітектури і містобудування, щодо визначення функціонально-планувальної структури центрів соціально-психологічної реабілітації.

Мета статті – визначити особливості проектування центрів соціально-психологічної реабілітації як особливо актуальних об'єктів соціального призначення.

Задачі дослідження:

1. Виявити основні проблеми, пов'язані з архітектурним формуванням центрів соціально-психологічної реабілітації.
2. Визначити головні вимоги до архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації.

В основі дослідження лежать **методи**: історико-генетичного аналізу (для виявлення причин і умов, що зумовлюють потребу у соціально-психологічних центрах певної спеціалізації); натурних досліджень (для визначення типів центрів соціально-психологічної реабілітації, найбільш затребуваних у даному

місті чи регіоні); порівняльного і факторного аналізу (для виявлення найбільш ефективної функціональної структури об'єкта); проектного моделювання (для розробки моделей можливої функціональної, композиційно-планувальної і об'ємно-просторової організації центрів соціально-психологічної реабілітації).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфікою проблематики даного дослідження є той факт, що більшість теоретичних досліджень пов'язані з проектуванням реабілітаційних центрів медичного спрямування [1, 7, 10, 19]. На них водночас орієнтована нормативна база України та інших держав [3, 4, 17], дослідження багатьох науковців. Разом з тим, дослідження в галузі формування реабілітаційних центрів соціально-психологічного спрямування на сьогодні мають фокус на певні цільові категорії реабілітантів (діти, військовослужбовці тощо) [2, 5, 6, 8, 9, 14, 15, 16]. Комплексно проблема функціонально-планувальної і композиційної побудови центрів соціально-психологічної реабілітації майже не розроблена ні у вітчизняній, ні у світовій науковій теорії.

Основна частина. Історія розвитку і формування соціальних установ і реабілітаційних центрів як таких має досить давню історію. Прототипами сучасних соціально-реабілітаційних центрів можна вважати Будинок інвалідів в Парижі та Королівський морський госпіталь в Гринвічі, що стали одними із перших у Європі спеціалізованих будинків піклування для армійських ветеранів, де ті могли отримати тимчасове чи постійне житло, харчування і медичні послуги.

В наш час більшість із соціальних установ і реабілітаційні центрів так само, як і кілька століть тому, має, переважно, медичне спрямування і орієнтована на відновлення фізичних сил людини. Соціальний і психологічний аспекти відновлення, які є невід'ємними складовими людської особистості, до останнього часу бралися до уваги дуже рідко. Хоча саме вони є надзвичайно важливими, бо якщо медична реабілітація відновлює втрачені функції і властивості організму людини, то соціально-психологічна реабілітація забезпечує нормальне існування особистості в соціумі, її повноцінну соціально-економічну інтеграцію, відновлення психо-емоційної рівноваги [11, 18].

В сучасному розумінні, *центр соціально-психологічної реабілітації* – це складний архітектурний об'єкт, що поєднує в своїй структурі різні за функціональним призначенням блоки, комплекс яких здатний задовольнити широкий спектр потреб громадян, що потрапили у складні життєві умови, відновити їхню психологічну рівновагу, повернути до повноцінного суспільного життя. Реабілітаційний центр як архітектурний об'єкт покликаний забезпечити своїм мешканцям умови життя, рівні або навіть кращі, ніж ті, що вони мали раніше. Він має бути місцем, в якому приємно жити, спілкуватися, яке приємно відвідувати, має створювати відчуття комфорту для людей, які, цілком ймовірно, проведуть тут тривалий період свого життя [19, 20].

Як зазначалося вище, одним із завдань даного дослідження є виявлення головних проблем, пов'язаних з архітектурним формуванням центрів соціально-психологічної реабілітації. При цьому одразу необхідно наголосити, що це не власне архітектурні чи містобудівні проблеми, а проблеми економічні, суспільно-політичні, соціально-психологічні, які зумовлюють особливості архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації.

Перша проблема є наслідком бойових дій в нашій державі – це значне перевищення кількості потенційних реабілітантів над потужностями існуючих центрів надання соціальної і психологічної допомоги, тобто, необхідність у швидкому проєктуванні і зведенні спеціалізованих будівель реабілітаційних центрів. Ця проблема зумовлена тим, що велика кількість громадян раптово вимушено залишила чи втратила житло, здоров'я, близьких, пережила різного рівня психо-емоційні стреси і потребує психологічної, соціальної і економічної допомоги. А в державі немає достатньої кількості центрів соціально-психологічної реабілітації, оскільки раніше вони розміщувалися переважно в обласних центрах. На сьогодні ж особливо гострою ця проблема є в невеликих населених пунктах, де економічну і матеріальну допомогу забезпечують державні установи та громадські організації, а можливості отримати соціально-психологічну реабілітацію у переважній більшості випадків немає взагалі [1, 12].

Друга проблема архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації тісно пов'язана з першою – це відсутність джерел фінансування для будівництва. Даного роду об'єкти регіонального чи локального рівнів мають проєктуватися по всій території України. Але через війну і державний, і місцеві бюджети мають дефіцит коштів. На даний час джерелом фінансування для проєктування, будівництва і функціонування центрів соціально-психологічної реабілітації можуть бути, переважно, приватні інвестиції та кошти вітчизняних та закордонних благодійних фондів.

Третя проблема архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації – зміна категорії реабілітантів і, відповідно, потреба в іншій функціонально-планувальній структурі реабілітаційних центрів. Ще кілька років тому можна було виокремити кілька типів центрів соціально-психологічної реабілітації, зумовлених напрямами їх діяльності і відповідними категоріями користувачів. До основних напрямів діяльності центрів соціально-психологічної реабілітації належали: соціально-психологічний (допомога у вирішенні психологічних проблем сім'ї та окремих її членів), соціально-економічний (допомога у вирішенні матеріально-побутових проблем людини чи родини), соціально-педагогічний (виявлення труднощів у навчанні і вихованні дітей і допомога в усуненні їх причин), медико-соціальний (допомога в отриманні спеціалізованих медичних послуг), соціально-правовий (юридичні

консультації, оформлення документів, представництво інтересів фізичної чи юридичної особи), соціально-культурний (вплив на психічний та емоційний стан людини шляхом її залучення до творчості). Кожному з цих тематичних напрямів відповідають певні композиційно-планувальні схеми і функціональні блоки приміщень. Так, до складу центрів медико-соціального спрямування має входити житловий блок для тривалого проживання реабілітантів. До структури об'єктів соціально-економічного профілю може входити соціальний готель. Соціально-культурний профіль передбачає включення актових зал [7, 10, 12, 13].

Головною особливістю сьогодення є поява і кількісне переважання двох нових категорій користувачів центрів соціально-психологічної реабілітації – це військовослужбовці і цивільні громадяни, які постраждали внаслідок бойових дій. При чому, зважаючи на різні соціальні потреби і психологічні проблеми, для кожної з цих категорій реабілітантів мають формуватися окремі реабілітаційні центри з різними вимогами до розміщення в структурі міста, до функціонально-планувальної структури і композиційної побудови [2, 6, 8, 9].

Четверта проблема архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації – неоднозначне ставлення суспільства до центрів соціально-психологічної реабілітації. Значна кількість людей, знаходячись в стресовому стані, не усвідомлює потребу у власній соціальній інтеграції, психологічній підтримці та корекції. Тому, центр соціально-психологічної реабілітації як архітектурний об'єкт має проєктуватися у форматі поліфункціональної комунікативної структури – містити комунікативний простір та (або) функціональні блоки, здатні стати об'єктами тяжіння для потенційних користувачів. Залучення громадян до соціальної та психологічної реабілітації у таких випадках відбуватиметься опосередковано і поступово, шляхом їх залучення до інших функціональних процесів [11, 12, 13].

П'ята проблема – відсутність чітких науково обґрунтованих рекомендацій щодо архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації. Йдеться, насамперед, про дослідження відповідності функціональної і композиційно-планувальної структури реабілітаційного центру певній цільовій категорії користувачів, аналіз їхніх потреб і необхідних умов [18].

Другим завданням даної публікації було визначення головних вимог до архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації. Виходячи з усього вище сказаного, можна зробити висновок, що найголовніша вимога до архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації – поліфункціональність, яка полягає у необхідності поєднання багатьох функціональних блоків, що відповідають провідному тематичному спрямуванню реабілітаційного центра (цільовій категорії громадян). Друга, не менш важлива, вимога – здатність будівлі реабілітаційного центра до

внутрішнього перефункціонування (трансформативності просторів), тобто можливість зміни його тематичного спрямування у разі зміни пріоритетної категорії реабілітантів. Третя вимога до функціонально-планувальної організації центрів соціально-психологічної реабілітації – забезпечення конфіденційності. Кожний функціональний блок повинен мати свій окремий вхід і обслуговування, які забезпечать їх відокремленість та ізоляцію. Водночас, необхідно передбачати зручні технологічні та комунікаційні зв'язки між окремими групами приміщень.

Висновки. В результаті проведеного дослідження встановлено, що:

1) До основних проблем архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації належать:

- потреба великої кількості громадян у соціально-психологічній допомозі;
- недостатній рівень фінансування проектування, будівництва і функціонування центрів соціально-психологічної реабілітації;
- поява нових категорій реабілітантів (військовослужбовців і цивільних громадян, які постраждали внаслідок бойових дій), що потребують особливої функціонально-планувальної структури і композиційної побудови центрів соціально-психологічної реабілітації;
- відсутність у значної частини громадян усвідомлення потреби у власній соціальній інтеграції, психологічній підтримці та корекції;
- відсутність чітких науково обґрунтованих рекомендацій щодо архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації.

2) Під час розробки проектних рішень щодо архітектурної організації центрів соціально-психологічної реабілітації обов'язково слід враховувати наступні вимоги:

- формування поліфункціональної структури – поєднання багатьох функціональних блоків, що відповідають провідному тематичному спрямуванню реабілітаційного центра;
- пріоритетність потреб цільової категорії користувачів при погодженні номенклатури приміщень (функціональна специфіка певного типу будівель);
- здатність будівлі реабілітаційного центра до внутрішнього перефункціонування (трансформативності просторів);
- забезпечення умов конфіденційної роботи (розмежування будівлі на окремі блоки, горизонтальне і вертикальне функціональне зонування тощо);
- урахування вимог інклюзивності та безбар'єрності.

Список джерел:

1. Блінов М. О., Хараборська Ю. О. Огляд шляхів розвитку центрів реабілітації для осіб з обмеженою працездатністю // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник – К.: КНУБА, 2018. – Вип. 52. – С. 9-14.

2. Блінов О. А. Види та напрямки психологічної допомоги психотравмованим військовослужбовцям // Вісник Національного університету оборони України. Зб-к наук. праць. – К.: НУОУ, 2014 р. – Вип 4 (41). – С. 168-173.
3. Державна типова програма реабілітації інвалідів. URL <https://www.kmu.gov.ua/npas/58079892>
4. Закон України Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні. URL <https://ips.ligazakon.net/document/T052961?an=394>
5. Зінченко А. Г. Діти у складних життєвих обставинах. Програми і методики соціально-психологічної реабілітації та адаптації дітей, які перебувають у центрі соціально-психологічної реабілітації. – К.: Міністерство соціальної політики України, 2013. – 296 с.
6. Коропатнік І. Соціально-психологічна реабілітація та адаптація військовослужбовців Збройних Сил України. Нормативно-правове забезпечення / І. Коропатнік. – К.: КНТ, 2021. – 224 с.
7. Кравченко І.Л. Особливості планування ділянок центрів медичносоціальної реабілітації дітей з вадами розвитку // Містобудування та територіальне планування: Зб. наук. праць. – К.: КНУБА, 2018. – Вип. 51. – С. 254-260
8. Макаренко С. С. Соціально-психологічна реабілітація учасників бойових дій // Psychological journal, 2018. – № 13(3). – С. 86-95. DOI: <https://doi.org/10.31108/2018vol13iss3pp86-95>
9. Мельник А.П. Психологічна реабілітація військовослужбовців, що перебували в умовах бойових дій // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки, 2015. – № 4 (29). – С. 100-105
10. Мхаїкл Халла Проблеми архітектурного формування клініко-реабілітаційних центрів. URL https://eprints.kname.edu.ua/50650/1/ilovepdf_com-69-70.pdf
11. Мхаїкл Х.Х. Сучасні проблеми становлення реабілітаційного центру. Ретроспективний огляд і досвід зарубіжних країн // Український журнал будівництва та архітектури, 2021. – № 4 (004). – С. 66-77. DOI: 10.30838/J.BPSACEA.2312.310821.66.791
12. Обиначна З. В. Сучасний стан та перспективи розвитку в Україні архітектури притулків для осіб, що постраждали від домашнього насильства // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник – К.: КНУБА, 2021. – Вип. 61. – С. 381-394. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.61.381-394>
13. Особливості стосунків «психотерапевт – клієнт» у сучасному соціокультурному середовищі: монографія / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос та ін.; за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 225 с.
14. Пекер А. Й., Голубов В.О. Аналіз зарубіжного досвіду проектування реабілітаційних центрів для військовослужбових // Архітектурний вісник

КНУБА, 2021. – Вип. 22-23. – С. 46-52. DOI: <https://doi.org/10.32347/2519-8661.2021.22-23.46-52>

15. Соціально-психологічна реабілітація дітей. URL <https://www.msp.gov.ua/content/socialnopsihologichna-reabilitaciya-ditey.html?PrintVersion>

16. Соціально-психологічна реабілітація дітей, вилучених із ситуацій торгівлі дітьми та інших найгірших форм дитячої праці. URL <https://www.osce.org/files/f/documents/e/5/75907.pdf>

17. Типове положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей. URL <https://www.kmu.gov.ua/npas/4357066>

18. Титаренко Т. М. Соціально-психологічна реабілітація особистості: етапи, технології, техніки // Наукові студії із соціальної та політичної психології, 2018. – Вип. 41. – С. 157-167.

19. Цибуля Д. О., Ковальський В. П. Особливості проектування оздоровчо-реабілітаційних комплексів. URL <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/itb/itb2020/paper/viewFile/10913/9121>

20. Шкляр С. П. Проблеми і сучасні тенденції дослідження та проектування об'єктів соціального призначення // Архітектура, освіта і наука в Україні і світі: досвід і перспективи розвитку: [монографія] / редкол. О.Л. Михайлишин, П.А. Ричков, Н.В. Лушнікова та ін. – Рівне: ФОРМАТ-А, 2019. – 319 с. (С. 225-229)

References

1. Blinov M. O., Kharaborska Yu. O. (2018). Review of ways of development of rehabilitation centers for persons with disabilities. [Ohliad shliakhiv rozvytku tsestriv rehabilitatsii dlia osib z obmezhenoiu pratsezdatsnistiu] Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia, Vyp (52), p. 9-14 (in Ukrainian)

2. Blinov O. A. (2014). Types and directions of psychological assistance to psychologically traumatized servicemen. [Vydy ta napriamky psykholohichnoi dopomohy psykhotravmovanym viiskovosluzhbovtciam] Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy, Vyp (4 (41)), p. 168-173. (in Ukrainian)

3. State standard program for the rehabilitation of the disabled. [Derzhavna typova prohrama rehabilitatsii invalidiv]. URL <https://www.kmu.gov.ua/npas/58079892> (in Ukrainian)

4. Law of Ukraine On Rehabilitation of Persons with Disabilities in Ukraine. [Zakon Ukrainy Pro rehabilitatsiiu osib z invalidnistiu v Ukraini]. URL <https://ips.ligazakon.net/document/T052961?an=394> (in Ukrainian)

5. Zinchenko A. H. (2013). Children in difficult life circumstances. Programs and methods of social and psychological rehabilitation and adaptation of children who are in the center of social and psychological rehabilitation. [Dity u skladnykh zhyttievkykh

obstavynakh. Prohramy i metodyky sotsialno-psykholohichnoi rehabilitatsii ta adaptatsii ditei, yaki перебувають у центрі соціально-психологічної реабілітації]. К.: Міністерство соціальної політики України, p. 296. (in Ukrainian)

6. Koropatnik I. (2021). Socio-psychological rehabilitation and adaptation of servicemen of the Armed Forces of Ukraine. Regulatory and legal support. [Sotsialno-psykholohichna rehabilitatsiia ta adaptatsiia viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy. Normatyvno-pravove zabezpechennia]. К.: KNT, p. 224. (in Ukrainian)

7. Kravchenko I. L. (2018). Peculiarities of planning areas of centers for medical and social rehabilitation of children with developmental disabilities. [Osoblyvosti planuvannia dilianok tsentriv medychnosotsialnoi rehabilitatsii ditei z vadamy rozvytku] Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia, Vyp (51), p. 254-260. (in Ukrainian)

8. Makarenko S. S. (2018). Socio-psychological rehabilitation of combatants. [Sotsialno-psykholohichna rehabilitatsiia uchastnykiv boiovykh dii] Psychological journal, № (13(3)), p. 86-95. DOI: <https://doi.org/10.31108/2018vol13iss3pp86-95> (in Ukrainian)

9. Melnyk A. P. (2015). Psychological rehabilitation of military personnel who were in combat conditions. [Psykhologichna rehabilitatsiia viiskovosluzhbovtiv, shcho перебували в умовах боєвих дій] Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky, № (4 (29)), p. 100-105. (in Ukrainian)

10. Mkhaykl Khalla. Problems of architectural formation of clinical rehabilitation centers [Problemy arkhitekturnoho formuvannia kliniko-reabilitatsiinykh tsentriv]. URL https://eprints.kname.edu.ua/50650/1/ilovepdf_com-69-70.pdf (in Ukrainian)

11. Mkhaykl Kh. Kh. (2021). Modern problems of establishing a rehabilitation center. Retrospective review and experience of foreign countries. [Suchasni problemy stanovlennia rehabilitatsiinoho tsentru. Retrospektyvnyi ohliad i dosvid zarubizhnykh krain] Ukrainyky zhurnal budivnytstva ta arkhitektury, № (4 (004)), p. 66-77. DOI: 10.30838/J.BPSACEA.2312.310821.66.791 (in Ukrainian)

12. Obynochna Z. V. (2021). The current state and prospects for the development of the architecture of shelters for victims of domestic violence in Ukraine. [Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku v Ukraini arkhitektury pryutkiv dlia osib, shcho postrazhdaly vid domashnoho nasylstva] Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia, Vyp (61), p. 381-394. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.61.381-394> (in Ukrainian)

13. Kisarchuk Z. H., Omelchenko Ya. M., Lazos H. P. (2017). Peculiarities of the "psychotherapist-client" relationship in the modern socio-cultural environment. [Osoblyvosti stosunkiv «psykhoterapevt – klient» u suchasnomu sotsiokulturnomu seredovyshchi]. К.: Vydavnychi Dim «Slovo», p. 225. (in Ukrainian)

14. Peker A. Y., Holubov V.O. (2021). Analysis of foreign experience in designing rehabilitation centers for military personnel. [Analiz zarubizhnoho dosvidu

proektuvannia reabilitatsiinykh tsestriv dlia viiskovosluzhbovykh] Arkhitekturnyi visnyk KNUBA, Vyp (22-23), p. 46-52. DOI: <https://doi.org/10.32347/2519-8661.2021.22-23.46-52> (in Ukrainian)

15. Social and psychological rehabilitation of children [Sotsialno-psykholohichna reabilitatsiia ditei]. URL <https://www.msp.gov.ua/content/socialnopsihologichna-reabilitaciya-ditey.html?PrintVersion> (in Ukrainian)

16. Social and psychological rehabilitation of children removed from situations of child trafficking and other worst forms of child labor [Sotsialno-psykholohichna reabilitatsiia ditei, vyluchenykh iz sytuatsii torhivli ditmy ta inshykh naihirshykh form dytiachoi pratsi]. URL <https://www.osce.org/files/f/documents/e/5/75907.pdf> (in Ukrainian)

17. A typical statement about the center for social and psychological rehabilitation of children [Typove polozhennia pro tsestr sotsialno-psykholohichnoi reabilitatsii ditei]. URL <https://www.kmu.gov.ua/npas/4357066> (in Ukrainian)

18. Tytarenko T. M. (2018). Socio-psychological rehabilitation of the individual: stages, technologies, techniques. [Sotsialno-psykholohichna reabilitatsiia osobystosti: etapy, tekhnolohii, tekhniky] Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii, Vyp (41), p. 157-167 (in Ukrainian)

19. Tsybulia D. O., Kovalskyi V. P. Design features of health and rehabilitation complexes. [Osoblyvosti proektuvannia ozdorovcho-reabilitatsiinykh kompleksiv]. URL <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/itb/itb2020/paper/viewFile/10913/9121> (in Ukrainian)

20. Shkliar S. P. (2019). Problems and modern trends of research and design of objects of social purpose. [Problemy i suchasni tendentsii doslidzhennia ta proektuvannia obektiv sotsialnoho pryznachennia] Arkhitektura, osvita i nauka v Ukraini i sviti: dosvid i perspektyvy rozvytku. Rivne: FORMAT-A, p. 319. (p. 225-229) (in Ukrainian)

Annotation

Svitlana Shkliar, PhD in Architecture, Associate Professor of the Department of Architecture of Buildings and Structures, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv.

Ivan Voronovskiy, graduate student of the Department of Architecture of Buildings and Structures, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv.

**Problems of architectural formation
of centers of social and psychological rehabilitation**

The article examines and analyzes the main problems (economic, socio-political, demographic, socio-psychological), which determine the peculiarities of the architectural formation of centers of socio-psychological rehabilitation. The main requirements for the architectural formation of social and psychological rehabilitation centers are determined.

As a result of the conducted research, it was established that the main problems of the architectural formation of social and psychological rehabilitation centers include: the need of a large number of citizens for social and psychological assistance; insufficient level of funding for the design, construction and operation of social and psychological rehabilitation centers; the emergence of new categories of rehabilitators (military servicemen and civilians who suffered as a result of hostilities), which require a special functional and planning structure and compositional construction of centers of social and psychological rehabilitation; the absence of a significant part of citizens' awareness of the need for their own social integration, psychological support and correction; lack of clear scientifically based recommendations regarding the architectural formation of social and psychological rehabilitation centers. In the course of the study, it was determined that during the development of project solutions for the architectural organization of social and psychological rehabilitation centers, the following requirements must be taken into account: the formation of a multifunctional structure - a combination of many functional blocks that correspond to the leading thematic direction of the rehabilitation center; prioritization of the needs of the target category of users when agreeing on the nomenclature of premises (specific functional features of a certain type of building); the ability of the building of the rehabilitation center for internal re-functioning (transformability of spaces); ensuring conditions for confidential work (demarcation of the building into separate blocks, horizontal and vertical functional zoning, etc.); taking into account the requirements of universal design.

Key words: socio-psychological rehabilitation center; direction of activity of the rehabilitation center; target category of users; functional planning structure; composite structure.